

SAMOUPRAVA

Samoupraven je tisti, ki ima pravico in možnost odločati o svojih zadevah na podlagi lastne moči. Bistvo samouprave obstoji v tem, da se neki krog poslov opravlja po ljudeh iste organizacije, ki je na teh poslih neposredno zainteresirana, ne pa od centralne vlade ali od le-tej podrejene uprave.

Nekateri avtorji menijo (Bučar, Pitamic) da je država najbolj samoupravna, saj je neodvisna od kogar koli, ker ima samo ona moč, da vsili svoje odločitve proti komur koli znotraj nje. Vse druge družbene skupnosti v državi črpajo svoje pravice do samouprave iz države. Država jim lahko prepusti pravico, da o določenih zadevah samostojno odločajo. Danes to ne drži več, saj so države omejeno suverene, vključujejo se v različne mednarodne organizacije, kot so OZN, EU, Svet Evrope. S članstvom v teh organizacijah, ki je prostovoljno se zavežejo uresničevati norme, standarde, ki so dogovorjeni v teh mednarodnih organizacijah.

LOKALNA SAMOUPRAVA

Obstaja toliko opredelitev tega pojma, kot je avtorjev, vsi pa se strinjajo v tem, da je LS avtonomija ali samostojnost lokalnih skupnosti za opravljanje določenega dela javnih zadev. Lokalna samouprava je oblika samostojnega urejanja in reševanja življenjskih potreb prebivalstva v določenih, praviloma ožjih krajevnih okvirih in na organiziran, vendar neoblasten način. Gre za posebno avtonomno javnopravno sfero, ki je temelj vsakega demokratičnega sistema. LS pri nas pomeni pravico lokalnih skupnosti – občin in širših lokalnih skupnosti, da urejajo in opravljajo v svoji pristojnosti javne zadeve, ki se nanašajo na življenje in delo prebivalcev na njihovem območju. Gre za pravico ljudi v lokalnih skupnostih in lokalnih skupnosti samih, da rešujejo svoje lokalne probleme in imajo lastne dohodke. Lokalna samouprava je normativna institucija.

O LS govorimo le, če država lokalnim skupnostim prizna pravni obstoj, jim podeli pravico odločati o določenih vprašanih, v katera se sama ne vmešava in jim zagotovi sredstva, potrebna za urejanje teh zadev. Nastanek lokalne samouprave je bil posledica političnega procesa imenovanega decentralizacija.

LS po MELLIS označuje pravico in sposobnost lokalnih oblasti, da v mejah zakona urejajo in opravljajo bistveni del javnih zadev v okviru svojih nalog in v korist lokalnega prebivalstva.

LOKALNA SKUPNOST

Ni pravni pojem, ampak je družbeni pojav, ki obstaja neodvisno od naše normativne volje. Gre za naravno skupnost, ki nastane na posameznem ozemlju kot posledica nujnosti uresničevanja določenih skupnih interesov ljudi, pogojenih s skupnim bivanjem na tem območju. Lokalna skupnost je neposredna in dejanska podlaga lokalne samouprave.

Za LS je značilnih 5 elementov: Določeno ozemlje; Ljudje, ki so naseljeni na tem ozemlju; Skupne potrebe in interesi teh ljudi; Dejavnosti za zadovoljevanje teh potreb; Zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo.

LS so nastale z zgodovinskim razvojem, nastale so pred državo. Imajo svojo ozemeljsko razsežnost, ki je zelo različna. Imamo skupnosti na zelo majhnem ali na zelo velikem prostoru. Lokalna skupnost mora imeti svoje pristojnosti, ki so izvirne in prenesene. Prenesene pristojnosti so oblika teritorializacije državne uprave, izvirne pristojnosti – javne zadeve lokalnega pomena, pa pomenijo bistvo lokalne samouprave. Obstajati morajo tudi voljeni organi.

ŠIRŠA LOKALNA SKUPNOST

Poleg temeljnih lokalnih skupnosti - **občin**, obstajajo še širše lokalne skupnosti ki se različno imenujejo kot so npr. province, departmaji, okraji, švedski lani, pokrajine, regije, okrožja.... . Vsaka država je v tem po svoje specifična. Naše širše lokalne skupnosti naj bi bile **pokrajine**. Prav tako jih označuje 5 elementov, le na širšem področju. Tu gre tudi za **državo**, ki je bila nekdanja najširša teritorialna organizacija z vrhovno oblastjo, danes se ta država vključuje v različne mednarodne organizacije in na ta način izgublja (prostovoljno) del svoje suverenosti. V Evropi pa nastaja v obliki Evropske unije še širša teritorialna organizacija, ki ima svoje organe, predpise, svoja sredstva in ki je v svojem smislu tudi naddržavna tvorba.

REGIJA

Je splošni izraz za širše lokalne skupnosti (velike teritorialne enote), ki so tik pod državno ravniho. Izraz izhaja iz latinske besede **REGIO**, ki pomeni del celote (pri nas pomeni del države). Čeprav ni splošno sprejeta definicija regije, ker pokriva izraz regija zelo različne situacije v posameznih državah, se je mogoče zediniti, da je regija širša celota znotraj države, z demokratično izvoljenimi organi, določenimi pristojnostmi ter sredstvi za njihovo uresničevanje in drugimi kazalci, da gre za posebno entiteto. Regija je ozemlje ki jih družijo podobne ali celo enake značilnosti. Regija je pojmovana kot decentralizirana oblika državne uprave in druga raven lokalne samouprave.

DIHOTOMIJA

Je teoretično ločevanje lokalnih skupnosti na dve veliki skupini in sicer:

- ◆ Podeželske – ruralne
- ◆ Mestne - urbane.

To ločevanje je temeljilo na različnem načinu življenja v eni ali drugi vrsti lokalne skupnosti, na razlikah v proizvodnji aktivnosti, v razlikah glede gostote naseljenosti in še nakaterih zlasti socioloških kriterijih. Ta delitev danes ne velja več.

TEORIJA KONTINUUMA

Lahko ponazorimo s premico. Gre za to, da obstajajo na eni strani tipično podeželske na drugi strani pa tipične mestne skupnosti, vmes pa so lokalne skupnosti, ki se po svojih značilnostih bolj približujejo eni ali drugi skupini. Bolj raste proti mestni skupnosti. Razlike med mestnimi in podeželskimi skupnostmi se vse bolj manjšajo, sodobne komunikacijske poti odpirajo okna v svet tudi odaljenim, težje dostopnim lokalnim skupnostim.

SUBSIDIARNOST

Subsidiarnost ni samo omejitev za posege višje oblasti v zadeve osebe ali skupnosti, ki lahko delujeta sami, temveč je tudi dolžnost te oblasti, da deluje v razmerju do te osebe ali skupnosti na način, ki ji omogoča samoizpolnjevanje. Subsidiarnost izvira iz moralne obrambe, ki spoštuje dostojanstvo in odgovornost posameznikov, iz katerih je sestavljen namen vsake družbe. Izhaja iz latinske besede subsidium, kar pomeni pomoč.

Načelo subsidiarnosti ne velja samo znotraj države ampak je temeljno načelo Evropske listine. Načelo je že od Aristotela naprej, v sodobnosti se še reafirmira. To načelo bi moralo biti vsakdanji način razmišljanja v politiki in ima več vidikov:

- **filozofskega** - kot filozofsko načelo pomeni stalni razmislek med svobodo posameznika in oblastjo. Varuje posameznika pred neupravičenimi posegi oblasti.
- **upravno – organizacijskega**, ki je neločljivo povezan s pravnim. Gre za to, da je v ospredju najprej avtonomija ali svoboda posameznika, išče se ravnovesje med to svobodo in različnimi skupnostmi ali oblastmi. V posameznikovo svobodo ne sme posegati nobena oblast, razen v zakonitih primerih.
- **političnega** - Kot politično načelo je to **bottom up democracy** = demokracija je od spodaj navzgor oz. prednost baze pred vrhom; je moderno načelo.
Zlasti gre za vertikalno porazdelitev pristojnosti, med različnimi oblastmi, temu služi proces decentralizacije.

DECENTRALIZACIJA

Pomeni prenos določenih zadev s centra na lokalne oblasti. Je prenos opravljanja zadev s centralne oblasti na lokalne skupnosti in njihove organe. Ta prenos je lahko dvojen, bodisi da država prenese naloge v izvorni delokrog ali pristojnost lokalnih skupnosti (država se umakne) ali v preneseni delokrog. V tem primeru lokalne skupnosti opravljajo naloge v imenu in za račun države – naloge ostajajo državne. Pojem decentralizacije je neločljivo povezan s pojmom subsidiarnost.

NAČELO DELITVE OBLASTI NA LOKALNI RAVNI

Ni sprejemljivo, da bi se načelo delitve oblasti, kot velja za državno raven uporabljalo tudi za lokalno raven. Občinski svet je v bistvu izvršilni organ, je v funkciji izvrševanja, to je uresničevanja konkretnih interesov prebivalcev občine. Župan pa je nosilec izvršilne funkcije. Občinski svet je predstavniški organ, vendar ne tako kot DZ. Občinski svet sprejema strateške odločitve v občini, župan pa konkretne. Oba pa sta pravzaprav zadolžena za uresničevanje interesov lokalnega prebivalstva. Občinska uprava pa mora biti strokovna služba ali strokovni servis, ki opravlja strokovne naloge za prebivalce in lokalne organe

NAČELO KONEKSTITETE

Pomeni, da mora tisti, ki prenaša naloge na drugega (npr. na občine) temu nadomestiti konkretne stroške, ki nastanejo z izvajanjem teh nalog. Gre za združitev pristojnosti za izdatke s povzročitvijo in odgovornostjo za naloge. Če država, ki prenaša določeno nalogo na lokalne skupnosti ne zagotovi ustreznih sredstev- spodjeda materialno substanco lokalne skupnosti. Načelo konekstitete je določeno v 104. čl. Ustave, kjer je zapisano, da država lahko prenese posamezne zadeve v opravljanje lokalnim skupnostim ob njihovi predhodni privolitvi ali soglasju, če za to zagotovi sredstva.

DEKONCENTRACIJA

Dekonzentracijo je potrebno izvesti zaradi izvajanja tistih nalog DU, ki jih je racionalno organizirati znotraj ožjih teritorialnih enot. Gre zgolj za eksekutivne naloge, ne pa tudi naloge strokovnega pripravljavanja političnih odločitev. Pravilno izvedena dekoncentracija približa upravo predmetu ali subjektu posamezne upravne naloge in to ne le v prostorskem smislu, temveč tudi v smislu boljšega poznavanja specifičnih lokalnih zadev in problemov. Drugi namen je olajšanje dostopa strank do državne uprave in možnost sodelovanja z organi lokalne samouprave seveda v mejah dopustnega. Dekonzentracija pa ima tudi nekatere negativne učinke, Otežuje nadzor in prinaša nekatere nove organizacijske zahteve. Slaba stran je tudi v tem, da povečuje vpliv lokalnih dejavnikov na dejavnost. Tu gre za porazdelitev nalog države med centralnimi državnimi organi in njihovimi izpostavami na terenu. Pri nas je to 58 upravnih enot, ki imajo sedež na bivših občinah. Izpostave državne uprave so državna uprava, naloge so še naprej državne upravne naloge. Z dekoncentracijo se doseže približanost upravnih zadev državljanom kot strankam v različnih upravnih postopkih

UPRAVNA ENOTA

Je osnovna oblika teritorialne organizacije državne uprave, ki opravlja naloge državne uprave na terenu na teritoriju celotne države, vendar ne vseh. Zakon o upravi določa, da upravne enote odločajo na prvi stopnji v upravnih stvareh iz državne pristojnosti, če z zakonom za posamezne

upravne stvari ni drugače določeno. Pri opravljanju nalog UE izdaja odločbe I. Stopnje. Področja, ki jih pokrivajo UE so zlasti: upravljanje notranjih zadev, naloge s področja kmetijstva, naloge negospodarskih dejavnosti, naloge gospodarskih dejavnosti, naloge občne uprave. Po zakonu o upravi so bile uvedene upravne enote s sedežem na sedežu nekdanjih občin. Območje upravne enote obsega območje več občin, niso pa povsod usklajene meje občin in upravnih enot. Uprave enote uresničujejo z zakonom določene naloge uprave, ki zaradi narave ali načina dela zahtevajo dekoncentrirano upravljanje. Razmerje med UE in ministristvi je hierarhično. Ministristva dajejo UE usmeritve, strokovne napotke in drugo strokovno pomoč, kakor tudi obvezna navodila za izrševanje nalog. Ministristva izvajajo tudi nadzor nad izvajanjem nalog s svojega delovnega področja in odločajo o pritožbah zoper odločbe.

UE vodi načelnik. UE je notranje organizirana na oddelke in druge organizacijske enote, lahko je notranje organizirana tudi po teritorialnem principu, ima izpostave. V praksi se je za izpostave ohranilo ime »krajevni urad«.

Iz prenosa na UE je Zakon o upravi izvzel 3 področja in sicer: geodetsko službo, inšpekcijski nadzor in obrambo (naborna služba)

Poleg teh področij so iz UE izvzeta nekatera področja, ki so jih že pred letom 1995 pokrivali organi DU: davčna služba, carinska služba in javna varnost.

REGIONALIZEM

Je politično gibanje, ki je še zlasti močno v nekaterih državah kot je Španija, Italija. To gibanje si prizadeva za okrepitev vloge regij (npr. Katalonije, Baskije) v državah kjer te obstajajo ali za ustanovitev regij v državah, kjer jih še ni pa zanje obstajajo pogoji. Regionalizem je pojav, ki je s procesom regionalizacije usmerjen h končnemu cilju – konstituiranju regij. Gre za sodoben pojav pri oblikovanju držav, kjer je na eni strani osrednja oblast, na drugi strani pa so lokalne skupnosti. Regionalizem je prizadevanje, da se določenemu področju, pokrajini prizna poseben ekonomski, družbeno politični, kulturni položaj. Regionalizem vodi v separatizem.

REGIONALIZACIJA

Je proces katerega končni izplen je ustanovitev regij (v SLO bo to pokrajina). Regionalizacija je posebno opravilo, katerega namen je oblikovanje regij, to je ozemelj, ki jih družijo podobne ali celo enake značilnosti. Je proces uvajanja regionalne samouprave, ki označuje pravico in zmožnost največjih ozemeljskih skupnosti v državi, da upravljajo v svoji lastni pristojnosti znaten delež zadev splošnega pomena zlasti zato, da podpirajo regionalni razvoj.